

INVENTERING LÄNGS PLANERAD GÅNG- OCH CYKELVÄG

Arkeologisk utredning

Hudiksvall Idenors-Vi 1:20, 1:22 m.fl. Iggesund 14:1, 14:140, 20:1
Sund 1:12, 3:1, 3:6, Tuna-Hamre 1:6, 1:39 m.fl. Överberge 1:4
Njutångers och Idenors socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland

Frida Löjdström

INVENTERING LÄNGS PLANERAD GÅNG- OCH CYKELVÄG

Arkeologisk utredning

Hudiksvall Idenors-Vi 1:20, 1:22 m.fl. Iggesund 14:1,14:140, 20:1
Sund 1:12, 3:1, 3:6, Tuna-Hamre 1:6, 1:39 m.fl. Överberge 1:4
Njutångers och Idenors socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland

Rapport 2021:21
Frida Löjdström

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2021

Omslagsbild: Fundamentet till gränsmärke (objekt 5) där visarstenen saknas. Foto från väster av Inga Blennå.

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte	5
Metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Resultat.....	9
Förslag på vidare åtgärder	11
Administrativa uppgifter	11
Referenser	11
Historiska kartor	11
Bilaga 1. Objekttabell.....	12
Bilaga 2. Bilder	14

Figur 1. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta med utredningssträckan markerad med lila. Skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Trafikverket utfört en arkeologisk utredning av en planerad gång- och cykelväg längs med väg 583 mellan Iggesund och Hudiksvall. Syftet med utredningen var att utreda om oregistrerade fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar finns inom utredningsområdet. Utredningen genomfördes under 2021-06-08 och 2021-06-09 efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 891-2021, beslutsdatum 2021-05-05).

Hela utredningsytan inventerades okulärt. De två kända lämningarna (ett gränsmärke L1950:1821 och en milstolpe L1950:1241) inom ytan kontrollerades och fotograferades. I samband med utredningen påträffades totalt åtta nya lämningar varav sju har registrerats i kulturmiljöregistret. Lämningarna utgjordes av röjningsrösen, färdvägar, gränsmärke, stenbrott och terrasser. Samtliga utgörs av *övriga kulturhistoriska lämningar*.

Totalt utpekades sex möjliga boplatslägen för sten-/bronsålder. Ett antal provgropar grävdes på vardera lägen för att utreda om det där fanns spår efter mänsklig aktivitet från ovan nämnda perioder. I provgroparna påträffades dock inget av antikvariskt värde, varpå dessa lägen direkt kunde avfärdas.

Om terrasseringarna och den tillhörande vägen måste tas bort i och med byggnationen av den nya gång- och cykelvägen, anser Länsmuseet Gävleborg att det bör göras en noggrannare kartering. De tidigare registrerade lämningarna, L1950:1821 och L1950:1241, bör i största mån undvikas och bevaras. Om lämningarna behöver flyttas bör detta göras med största försiktighet och med antikvarisk medverkan.

INLEDNING

Trafikverket planerar för en nybyggnation av en gång- och cykelväg längs med den östra sidan av landsvägen, väg 583 (gamla E4). Den planerade sträckan mellan Iggesund och Hudiksvall är cirka 5,5 kilometer lång.

Länsmuseet har på uppdrag av Trafikverket utfört en arkeologisk utredning längs sträckningen för den planerade gång- och cykelvägen. Utredningen har utförts efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 891-2021, beslutsdatum 2021-05-05). Utredningen genomfördes mellan 2021-06-08 och 2021-06-10 av Frida Löjdström och Inga Blennå. Trafikverket var kostnadsansvariga för den arkeologiska utredningen.

SYFTE

Den arkeologiska utredningen syftar till att ta reda på om oregistrerade fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar berörs av den kommande beläggningen av ny gång- och cykelväg. Utredningen ska preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet.

Resultatet från utredningen ska kunna användas vid länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag i Trafikverkets fortsatta planering.

METOD

Utredningens arbetsmoment bestod av kart- och arkivstudier och en fältinventering av utredningsområdet. Sträckan för den planerade gång- och cykelvägen går längs med den östra sidan av landsvägen, väg 583 (gamla E4). Sträckan är cirka 5,5 kilometer lång och inventerades på en bredd om 10 meter efter dialog med Länsstyrelsen Gävleborg och Trafikverket. Utredningsområdet ligger omkring 20 till 45 meter över havet och potentiellt kan neolitiska lämningar påträffas inom området. Totalt påträffades sex lämpliga boplatslägen. Inom dessa lägen grävdes ett antal provgropar för att avgöra om det fanns förhistoriska boplatslämningar. Utredningsområdet består övervägande av blockig morän, med inslag av blötmark samt enstaka sandfickor.

Påträffade anläggningar har beskrivits och mätts in med MapIt GIS/GPS. Inom utredningsområdet finns även två tidigare registrerade lämningar. Dessa utgörs av ett gränsmärke (L1950:1821) och en milstolpe (L1950:1241), vilka kontrollerades och fotades.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Det aktuella området består huvudsakligen av blockig moränmark med inslag av blötmark. Bitvis finns även sand, lera och berg i dagen. Utredningsområdet ligger omkring 20 till 45 meter över nuvarande havsnivå. Till största del omfattar det skogsbygder på nivåer över 30-meterskurvan.

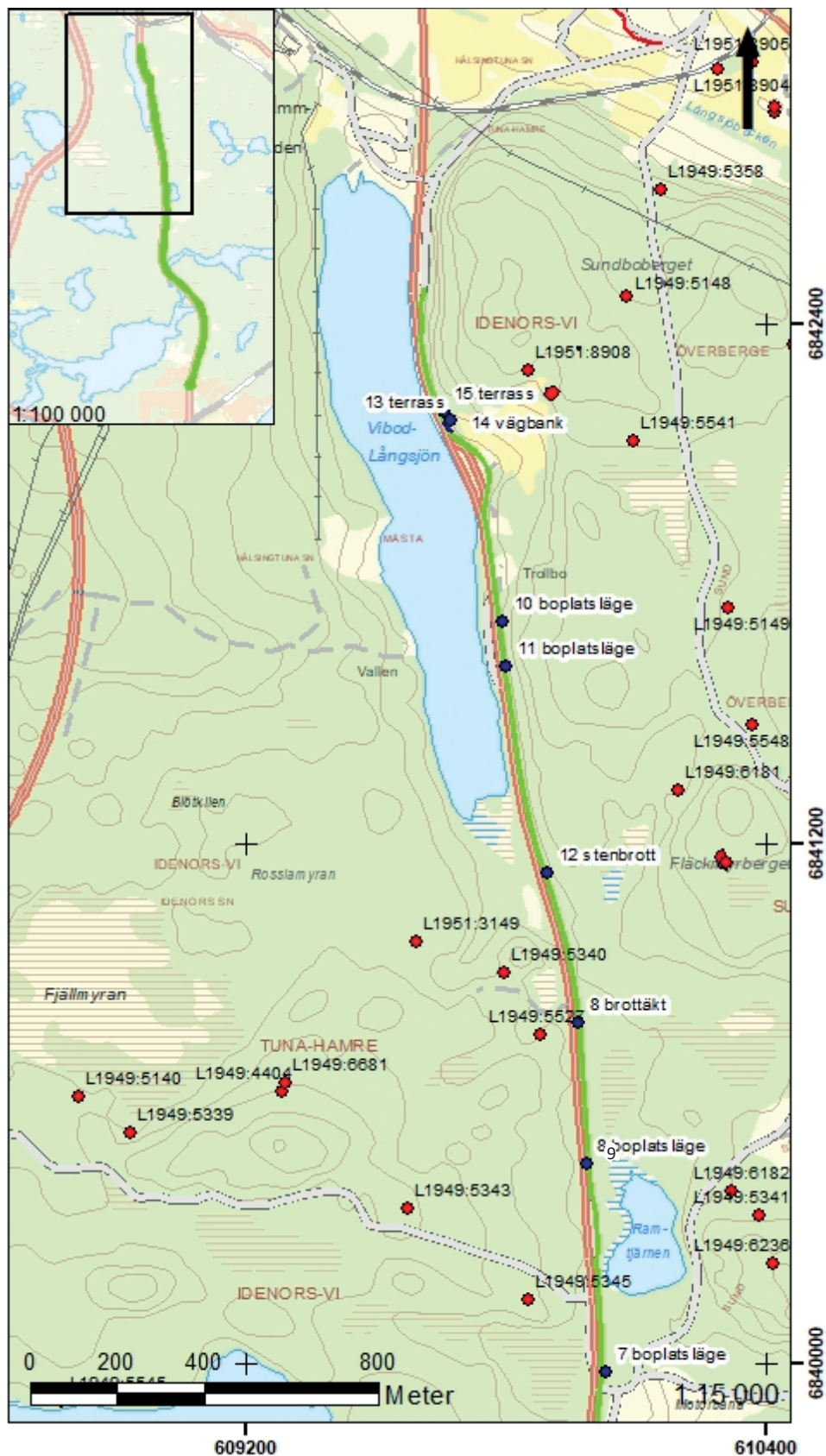
Inom utredningsområdet finns två sen tidigare kända lämningar. Dessa utgörs av ett gränsmärke (L1950:1821) och en milstolpe (L1950:1241). Invid lämningarna finns fortfarande asfaltsbeläggning kvar där tidigare vägsträckning flyttats. I nära anslutning till utredningsområdet ligger även platsen för Delåkvärn och den verksamhet som har bedrivits där. Väg 583 följer också delvis den äldre dragningen av landsvägen mellan Hudiksvall och Iggesund, vilket bland annat framgår av det ursprungliga läget för milstolpen L1950:1241 (se också L1950:743). På flera platser längs med den planerade gång- och cykelvägen finns små stenskoningar som blivit kvar efter att viltstängslet har flyttats.

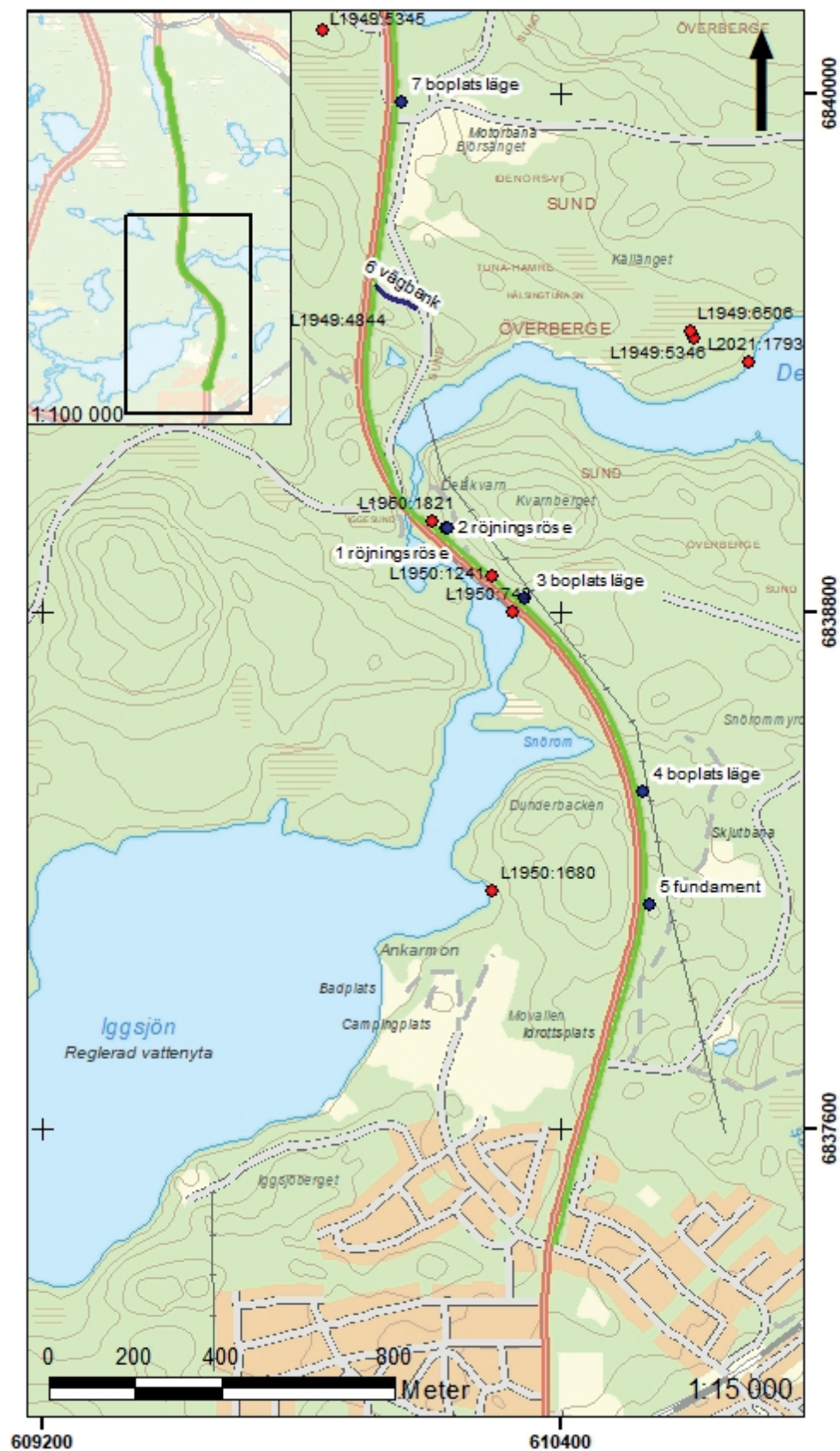
Figur 2. Ett sen tidigare registrerat gränsmärke (L1950:1821). Foto från väster av Inga Blennå.

Figur 3. Ett sedan tidigare registrerat milstolpe (L1950:1241). Foto från väster av Inga Blennå.

Figur 4. Utdrag ur fastighetskartan med norra delen av utredningssträckan markerad med grönt. Lämningsur Kulturmiljöregistret är markerade med rött och de nya lämningarna med mörkblått.

Figur 5. Utdrag ur fastighetskartan med södra delen av utredningssträckan markerad med grönt. Lämningar ur Kulturmiljöregistret är markerade med rött och de nya lämningarna med mörkblått.

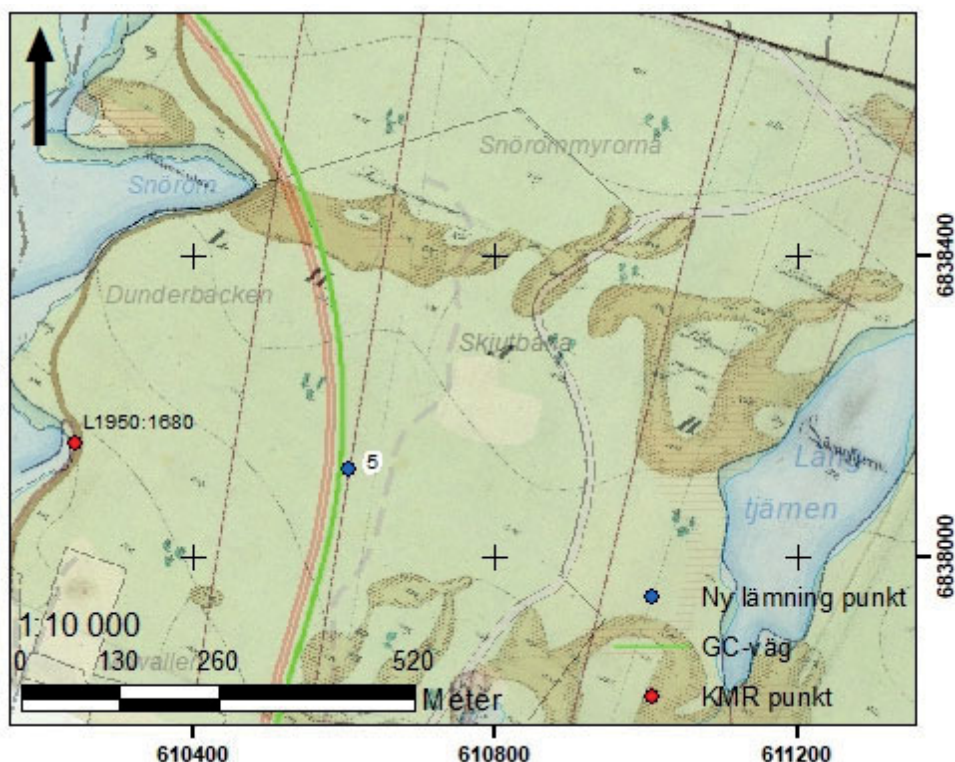
RESULTAT

I samband med utredningen påträffades totalt åtta nya lämningar varav sju har registrerats i kulturmiljöregistret. Lämningarna utgjordes av röjningsrösen, färdvägar, gränsmärke, stenbrott och terrasser. Samtliga utgörs av *övriga kulturhistoriska lämningar*.

Totalt utpekades sex möjliga boplatsslägen (se figur 4 och 5) för sten-/bronsålder. Ett antal provgropar grävdes på vardera lägen för att utreda om det där fanns spår av mänsklig aktivitet från ovan nämnda perioder. I provgroparna påträffades dock inget av antikvariskt värde, varpå dessa lägen direkt kunde avfärdas.

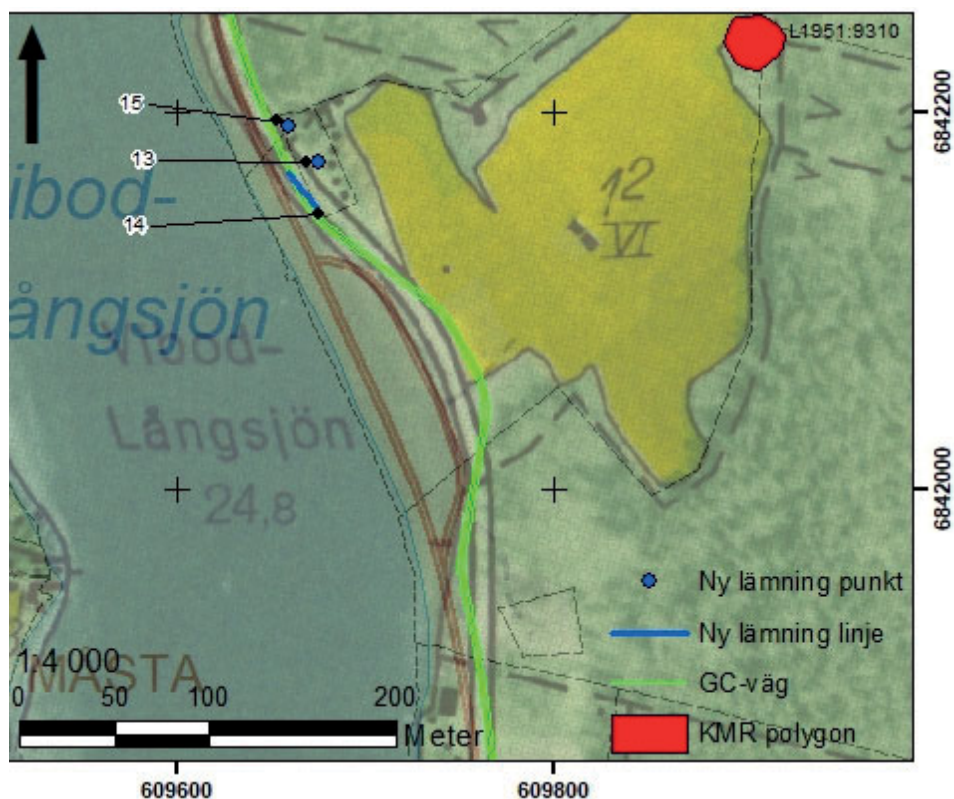
De båda **röjningsrösen** (objekt 1 och 2) ligger invid en stenröjd yta, som enligt Ekonomiska kartan från 1956 använts som åker.

Fundamentet till **gränsmärke** (objekt 5) är enligt Laga skifteskarta från 1861 belägen på en fastighetsgräns. Gränsen har upphört på ekonomiska kartan 1956. Gränsmärkets visarsten saknas, vilken troligen blev bortplockad då fastighetsgränsen upphörde.

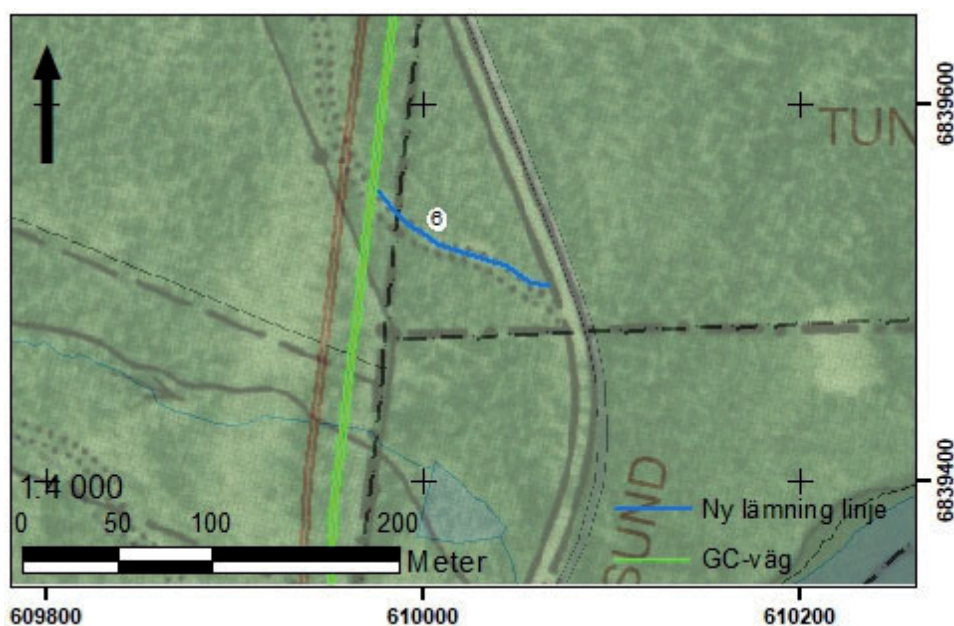

Figur 6. Laga skifteskarta från 1861 (LSA V36-7:2). I bakgrunden ligger utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. På kartan syns fundamentet efter gränsmärke (objekt 5) markerat med blå punkt.

Den vid Delångersån påträffade **färdvägen** (objekt 6) är cirka 110 meter lång och avgränsas av väg 583 i väster och en enskild väg i öster. Ställvis är den uppbyggd på vägbank och ställvis är den kantad av dike eller vall av jord och sten. Vägen återfinns på ekonomiska kartan från 1956. Även den andra påträffade **färdvägen** (objekt 14) återfinns på ekonomiska kartan. Denna väg är cirka 25 meter lång och direkt öster om den finns även två **terrasserade kanter** (objekt 13 och 15). Terrasserna övergår i en plan svåravgränsad yta som ansluter till åkermark i öst. Centralt i ena terrassen (objekt 13) finns en 0,5 meter bred öppning med trappsteg av sten. På ekonomiska kartan från 1956 (se figur 7) finns en byggnad som terrasserna sannolikt tillhör. Denna återfinns ej på äldre kartor och kunde inte identifieras vid fältbesöket.

Figur 7. Ekonomiska kartan från 1956 (RAK J133-15H8d59) med utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta i bakgrunden. På kartan syns terrasseringarna (objekt 13 och 15) samt vägen som leder dit (objekt 14) markerade med blå punkt respektive linje.

Figur 8. Ekonomiska kartan från 1956 (RAK J133-15H7d59) med utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta i bakgrunden. På kartan syns vägen (objekt 6) markerad med blå linje.

Mitt emellan Vibod-Långsjön och Ramtjärnen påträffades ett stenbrott (objekt 8) bestående av flera markfasta granitblock med spår efter brytning, samt minst två huggna stenar med spår efter klining och börning. Cirka 350 meter norr om stenbrottet påträffades ytterligare ett stenbrott (objekt 12) bestående av ett antal

spridda löst liggande block med spår efter kilning och borrhning. Brytningsplatsen kunde inte identifieras, varför den ej registrerades i Kulturmiljöregistret.

FÖRSLAG PÅ VIDARE ÅTGÄRDER

Om lägenhetsbebyggelsen (terrasserna objekt 13 och 15) samt den tillhörande vägen (objekt 14) måste tas bort i och med byggnationen av den nya gång- och cykelvägen, anser Läns museet Gävleborg att det bör göras en noggrannare kartering.

De tidigare registrerade lämningarna, gränsmärket L1950:1821 och milstolpen L1950:1241, bör i största mån undvikas och bevaras. Om lämningarna behöver flyttas bör detta göras med största försiktighet och med antikvarisk medverkan.

Om sträckningen för den planerade gång- och cykelvägen justeras, måste ny dialog tas med Länsstyrelsen. Det är Länsstyrelsen Gävleborg som beslutar vilka antikvariska åtgärder som krävs.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienummer: 891-2021

Länsstyrelsens beslutdatum: 2021-03-29

Läns museet Gävleborgs diarienummer: 2021-69/320

Undersökningstid: 8-9 juni 2021

Projektledare: Frida Löjdström

Personal: Frida Löjdström och Inga Blennå

Fastigheter: Idenors-Vi S:1, 1:20, 1:22, 2:3, 2:37,2:41, 2:42, 3:22, 6:2, 8:1, Iggesund 14:1, 14:140, 20:1, Sund 1:12, 3:1, 3:6, Tuna-Hamre 1:6, 1:39, 1:40, Överberge 1:4.

Socken: Njutånger och Idenor

Kommun: Hudiksvall

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Arkeologitimmar i fält: 32

Dokumentationshandlingar som förvaras i Läns museet Gävleborgs arkiv: shapefiler och digitala fotografier

Fynd: inga fynd påträffades

REFERENSER

Historiska kartor

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK):

J133-15H7d59. Ekonomiska kartan Iggesund år 1956.

J133-15H8d59. Ekonomiska kartan Idenor år 1956.

J242-84-1. Generalstabskartan år 1900.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA):

V36-7:2. Iggesund nr 1–9. Laga skifteskarta år 1861

BILAGA 1. OBJEKTTABELL

Obj nr	Lämningstyp	Sakord	Beskrivning	Status
1	Röjningsröse		Röjningsröse, 3x1-2 m (NV-SÖ) och 0,5 m h, av 0,4-0,6 m st stenar. Svagt SV-sluttande moränmark. I anslutning till röjda ytor. Skogsmark, ung lövskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
2	Röjningsröse		Röjningsröse, 3x0,5-1 m (NNV-SSÖ) och 0,3-0,4 m h, av 0,3-0,5 m st stenar. Svagt SV-sluttande moränmark. I anslutning till röjda ytor. Skogsmark, ung lövskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
5	Gränsmärke		Fundament till gränsmärke, 2 m diam och 0,4-0,6 m h, av 0,4-0,5 m st stenar. I N markfast block, 1,5 m st. Utrasat mot V. Enligt Laga skiftes-karta 1861 belägen på fastighetsgräns. Gränsen har upphört på ekonomiska kartan 1956. Visarstenen saknas, troligen bortplockad då fastighetsgränsen upphört. I gräns mellan plan yta i V och blockig moränhöjd i Ö. Skogsmark, blandskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
6	Färdväg	Övrig	Färdväg, ca 110 m l (Ö-V till NV-SÖ) och 4-6 m br. Ställvis vägbank, synliga stenar är 0,3-0,5 m st. Ställvis kantad av dike, 0,5-1 m br och 0,5 m dj eller vall av jord och sten, 2-2,5 m br och 0,5 m h. Bevuxen med blandskog. Plan till V-sluttande moränmark. Skogsmark, blandskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
8	Brott/täkt	Granit	Stenbrott, 5x3 m (Ö-V). Flera markfasta granitblock, 1-3 m st, med spår efter brytning. Minst 2 huggna stenar med spår av kilning och borrar, 2 m l, 0,7 m br och 0,2-0,4 m tj. Svagt N-sluttande moränmark. Skogsmark, hygge.	Övrig kulturhistorisk lämning
12	Brott/täkt	Granit	Stenbrott, inom ca 15x7 m st yta finns spridda, löst liggande huggna stenar med spår efter kilning och borrar. Brytningsplatsen kunde inte identifieras. Kuperad moränmark. Skogsmark, hygge.	Ej till KMR

Obj nr	Lämningstyp	Sakord	Beskrivning	Status
13 och 15	Lägenhets- bebyggelse	Övrig	Terrasserad kant, 13 m l (Ö-V) och 0,7 m h, av 0,4-1 m st stenar. Centralt i terrasskanten finns en 0,5 m br öppning med trappsteg av sten. Direkt V om finns ca 1,5 m st sten där ännu en terrasserad kant ansluter, 15 m l (NV-SÖ) och 1,2 m h, av 0,3-0,8 m st stenar. De terrasserade kanterna övergår i plan svåravgränsad yta som ansluter till åkermark i Ö. Bevuxen med syrenbuskar, rosor och blandskog. Brant SV-sluttning i anslutning till åkermark. Skogsmark, blandskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
14	Färdväg	Övrig	Färdväg, ca 25 m l (NV-SÖ) och 4 m br. NÖ sidan 0,7 m h av jord och sten. Bevuxen med blandskog. Brant SV-sluttning med berg i dagen. Skogsmark, blandskog.	Övrig kulturhistorisk lämning
L1950:1821	Gränsmärke		<i>Se beskrivning i Kulturmiljöregistret</i>	Övrig kulturhistorisk lämning
L1950:1241	Vägmärke	Milstolpe	<i>Se beskrivning i Kulturmiljöregistret</i>	Fornlämning

Tabell 1. Objekttabell

BILAGA 2. BILDER

Figur 9. Ett av röjningsrösen (objekt 1). Foto från nordväst av Frida Löjdström.

Figur 10. Fundamentet till gränsmärke (objekt 5) där visarstenen saknas. Foto från väster av Frida Löjdström.

Figur 11. En del av färdvägen (objekt 6). På bilden syns ett parti som utgörs av vägbank. Foto från norr av Inga Blennå.

Figur 12. Bilden visar ett stenbrott (objekt 8). Foto från väster av Inga Blennå.

Figur 13. På bilden syns ett par av de löst liggande huggna blocken som ingår i objekt 12. Foto från sydost av Inga Blennå.

Figur 14. Bilden visar en av de terrasserade kanterna (objekt 13) med stensatt trappa i mitten. Foto från söder av Inga Blennå.

Figur 15. Bilden visar den väg (objekt 14) som leder upp mot terrasserna (objekt 13 och 15). Foto från norr av Inga Blennå.

Figur 16. På flera platser längs med den planerade gång- och cykelvägen finns små stenskoningar som blivit kvar efter att viltstängslet har flyttats. Foto från sydväst av Frida Löjdström.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, SÖDRA STRANDGATAN 20, 802 50 GÄVLE. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE